

The aim of this study is a theoretical research of the problem of the formation of the communicative competence of future educators of preschool children in the process of professional training and studying of the basic modern approaches to this problem solving.

In modern education, the result of professional training is considered in such categories as “competence” and “competency”. The “competence” is understood as the predetermined requirement for educational attainment, the description of authority, the definition of the sphere of activity, the potential ability of the individual. “Competency” is defined as the preparedness and realized ability of the subject of work to fulfil tasks and responsibilities of daily activities. Its structure traditionally contains knowledge, skills, values, attitude and experience of behavior.

The authors analyze various pedagogical approaches to the problem of formation of the communicative competence of future educators of preschool children in the process of vocational training. The results of this analysis show that despite the achievements in theory and practice, the problem of formation of the communicative competence of future preschool education teachers remains relevant and needs to be resolved.

Key words: *communicative competence, future educators of preschool children, vocational training.*

УДК 378. : 373.3.091.12.0011.3-051

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.–2.180-185

Юлія Лимар
Yuliia Lytar

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ РАНКОВИХ ЗУСТРІЧЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

TRAINING FUTURE TEACHERS FOR CONDUCTING MORNING MEETINGS IN PRIMARY SCHOOL

Визначено сутність, компоненти, показники, стан готовності майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей у початковій школі. Описано систему підготовки майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей під час лекційних, практичних занять, виконання самостійної роботи, проходження педагогічної практики, роботи над курсовим проектом на основі компетентнісного та діяльнісного підходів.

Ключові слова: *фахова підготовка, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід, ранкова зустріч, готовність до проведення ранкових зустрічей, ділова гра, курсовий проект.*

У сфері вищої педагогічної освіти активно відбуваються зміни, пов'язані з реформуванням системи освіти в Україні. Адже сучасні вчителі повинні бути підготовленими до роботи в Новій українській школі. Надзвичайно важливу роль у цьому процесі відіграють саме вчителі початкової школи, яким випала місія бути “першопрохідцями”, “агентами змін”. Саме від їхньої діяльності значною мірою залежатиме успіх освітньої реформи; ставлення дітей, батьків, суспільства загалом до передбачених нею змін. Одним із важливих нововведень у початкових класах Нової української школи є проведення ранкових зустрічей. Саме тому в процесі фахової підготовки майбутні вчителі початкової школи повинні бути підготовленими до планування й проведення ранкових зустрічей з молодшими школярами з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Проблемам професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи присвячено праці В. Бондаря, О. Комар, С. Мартиненко, Л. Петухової, О. Савченко, С. Стрілець, Г. Тарасенко, О. Хижної, Л. Хоружої, Л. Хомич, І. Шапошнікової та ін. Основні тенденції реформування початкової школи окреслено у працях Н. Софій, О. Онопрієнко, Ю. Найди,

М. Пристінської, І. Большакової та ін. Поняття ранкової зустрічі та методику її проведення у початковій школі описали А. Сідлецький [3], М. Скрипець [4] та ін.

Однак питання фахової підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти до роботи в Новій українській школі ще недостатньо розроблені. Зокрема дослідження потребує питання підготовки майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей в початковій школі.

Мета статті полягає у визначенні сутності, компонентів, показників та стану сформованості готовності майбутнього вчителя до проведення ранкових зустрічей у початковій школі; обґрунтуванні та експериментальній перевірці системи її формування в процесі фахової підготовки.

У аспекті нашого дослідження вважаємо за необхідне розглянути поняття ранкової зустрічі, її структурні компоненти, особливості планування й проведення у початковій школі.

“Ранкова зустріч – це зустріч на початку дня учнів із вчителем”, “ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності” [2, с. 186]. За часом ранкова зустріч, на думку вчених, повинна тривати 15-25 хвилин [2, с. 186]. Значення ранкової зустрічі полягає у розвитку навичок спілкування, академічних і соціальних навичок учнів, створення у класі позитивного настрою, розвитку демократичних цінностей [2, с. 57-59]. Учені виділяють такі чотири компоненти ранкової зустрічі: вітання, групове заняття, обмін інформацією, щоденні новини [2, с. 189]. Під час планування й проведення ранкових зустрічей учителю необхідно враховувати індивідуальні особливості молодших школярів, їхні потреби та інтереси.

У процесі фахової підготовки майбутні вчителі початкової школи повинні оволодіти знаннями та вміннями, необхідними для проведення ранкових зустрічей з учнями. Тобто у них повинна сформуватися готовність до проведення ранкових зустрічей з молодшими школярами.

Ми розуміємо готовність майбутнього вчителя про проведення ранкових зустрічей у початковій школі як цілісне стійке особистісне утворення, яке дозволяє планувати й проводити ранкові зустрічі в початковій школі.

У структурі досліджуваної готовності вважаємо доцільним виділити мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти.

Показниками сформованості мотиваційного компонента є усвідомлення студентами значення ранкових зустрічей для розвитку особистісних якостей молодших школярів, створення спільноти у класі.

Показниками сформованості когнітивного компонента є теоретичні знання студентом сутності та структурних компонентів ранкової зустрічі, знання особливостей її проведення з молодшими школярами.

Показниками сформованості діяльнісного компонента визначено здатність студента планувати, розробляти й проводити ранкові зустрічі; здатність враховувати індивідуальні особливості учнів під час їх планування й проведення.

На основі визначених показників було попередньо виділено три рівні сформованості готовності майбутнього вчителя про проведення ранкових зустрічей у початковій школі: високий, середній, низький. Високий рівень сформованості досліджуваної готовності визначається переважно високими показниками сформованості мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Середній рівень сформованості – переважно середніми показниками сформованості мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Низький рівень сформованості – переважно низькими показниками сформованості мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів.

З метою виявлення стану досліджуваної проблеми у педагогічній практиці на базі Національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка у 2017-2018 н.р. було проведено експериментальне дослідження стану готовності майбутніх учителів початкової школи до проведення ранкових зустрічей. У дослідженні взяли участь 36 студентів III курсу

спеціальності “Початкова освіта” денної форми навчання. Для дослідження було обрано експериментальну (21 студент) й контрольну (15 студентів) групи.

Для визначення сформованості мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів готовності майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей (згідно з визначеними вище показниками) було використано такі методи науково-педагогічного дослідження: анкетування, бесіда, спостереження, аналіз процесу й продуктів діяльності студентів.

Аналіз та узагальнення даних анкетування, бесід, спостереження, аналізу процесу й продуктів діяльності студентів контрольної та експериментальної груп дозволив виявити, що високий рівень сформованості досліджуваної готовності продемонстрували 14,2 % студентів експериментальної групи і 13,3 % студентів контрольної групи. Середній рівень сформованості означеної готовності виявлено у 33,3 % студентів експериментальної групи і 33,3 % студентів контрольної групи. Низький рівень сформованості досліджуваної готовності виявлено у 52,3 % студентів експериментальної групи та 53,3 % студентів контрольної групи. Одержані результати свідчать про переважання низького рівня сформованості готовності майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей у контрольній та експериментальній групах.

Якісний аналіз результатів констатувального експерименту свідчить про недостатній рівень сформованості мотиваційного компонента досліджуваної готовності, а саме: студенти не усвідомлюють повною мірою значення проведення ранкових зустрічей для розвитку навичок спілкування, соціальних, академічних навичок молодших школярів, створення у класі спільноти, позитивного настрою, ознайомлення з демократичними цінностями. Також варто відзначити значні труднощі, які виникали у більшості студентів під час планування й проведення ранкових зустрічей. Деякі студенти зазначали, що знаючи сутність та структурні компоненти ранкової зустрічі, їм складно продумати, спланувати й провести ранкову зустріч.

З метою підвищення рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до проведення ранкових зустрічей було розроблено систему її формування на основі компетентнісного та діяльнісного підходів.

Розроблена система передбачала внесення змін до змісту та методики викладання навчальної дисципліни “Педагогічні технології в початковій школі”, вивчення якої передбачено навчальним планом у VI семестрі, а також під час проходження студентами педагогічної практики, роботи над курсовим проектом.

Так, у 2017-2018 н.р. до змісту курсу “Педагогічні технології в початковій школі” було внесено корективи згідно зі змінами, зумовленими реформуванням початкової школи, зокрема необхідністю обов’язкового проведення ранкових зустрічей у початковій школі з 2018-2019 н.р. Зокрема до планів лекційних і практичних занять з курсу було внесено питання “Ранкові зустрічі в Новій українській школі. Особливості планування й проведення”. Це зумовлено тим, що студенти не розглядали питання ранкових зустрічей під час вивчення педагогічних дисциплін, оскільки вивчали їх до введення в дію нового Державного стандарту початкової освіти.

Під час лекції студенти ознайомились зі значенням ранкової зустрічі для розвитку особистісних якостей молодшого школяра, формування спільноти учнів у класі. Розглянули структурні компоненти ранкової зустрічі, головні особливості її планування й проведення. Крім того, студенти переглядали відеоматеріали, що містили фрагменти ранкових зустрічей у пілотних класах.

Під час практичних занять з курсу “Педагогічні технології в початковій школі” узагальнення, систематизація й перевірка знань студентів з теми практичного заняття здійснювалась за допомогою методики “The World Cafe” (“Світове кафе”) [1]. Так, студенти об’єднувались у малі групи, обирали одне теоретичне питання для обговорення з трьох запропонованих, а саме: “Значення ранкових зустрічей у початковій школі”, “Структурні компоненти ранкової зустрічі”, “Планування й проведення ранкової зустрічі”. Також вони обирали “господиню столу”, здійснювали обговорення свого питання, створювали опорну схему основних положень свого питання й зображали її на аркуші паперу. Через 10 хвилин студенти малих груп (окрім

“господині столу”) переходили за годинниковою стрілкою до іншої малої групи, у якій вони обговорювали, переглядали й доповнювали інформацію, викладену студентами попередньої малої групи тощо. Наприкінці роботи “господині столів” представляли результати роботи студентам групи. Усі студенти групи мали можливість сфотографувати опорні схеми всіх трьох питань, які розглядались під час практичного заняття. Така організація роботи студентів сприяла залученню до обговорення теоретичних питань практичного заняття всіх студентів групи.

Для перевірки виконання студентами завдань для самостійної роботи з підготовки плану-конспекту ранкової зустрічі було використано ділову гру. Так, майбутні вчителі початкових класів проводили фрагменти розроблених ранкових зустрічей зі студентами своєї групи. Після чого було проведено аналіз (у тому числі й самоаналіз) та обговорення плану-конспекту розробленої студентом ранкової зустрічі та методики її проведення.

Також 3 студента експериментальної групи проходили педагогічну практику на базі Чернігівської ЗОШ І ст. № 25. Вони були присутні на ранкових зустрічах, проведених учителями школи К. Романенко, А. Коломійченко, які з 2017-2018 н.р. беруть участь у пілотуванні нового Державного стандарту початкової освіти. Студенти поділились своїми враженнями з одногрупниками під час практичного заняття.

Варто зазначити, що під час проведення практичного заняття увагу студентів було зацентовано на необхідності врахування індивідуальних особливостей молодших школярів під час планування та проведення ранкових зустрічей.

Модульний контроль з II модуля, до якого було включено питання ранкової зустрічі, проходив у формі вікторини. Студенти об'єднувались у 2 групи. Кожна група отримувала певне питання (завдання) й провинна була впродовж 1 хвилини обговорити його, після чого її представник оголошував відповідь. Таким чином студенти груп набирали бали, які й отримували за модульний контроль. Така форма проведення модульного контролю, на наш погляд, дозволила виявити рівень знань та умінь студентів з досліджуваної проблеми, а також дозволила їм критично оцінити власні навчальні досягнення.

Значні можливості щодо формування готовності майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей у початковій школі має виконання ними курсових проектів відповідної тематики. Так, частина студентів експериментальної групи виконували груповий курсовий проект з педагогіки (виконання якого передбачено навчальним планом у VI семестрі) за темою “Методика проведення ранкових зустрічей у початковій школі”. У процесі роботи над курсовим проектом студенти проаналізували теоретичні основи досліджуваної теми, дібрали плани-конспекти ранкових зустрічей, розроблені вчителями-практиками. Крім того, під час роботи над курсовим проектом студенти провели бесіду з учителем пілотного класу Чернігівської ЗОШ І ст. № 25 К. Романенко щодо особливостей планування, проведення ранкових зустрічей у початковій школі з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. Також К. Романенко поділилась зі студентами своїми враженнями щодо значення, ефективності проведення ранкових зустрічей, їх впливу на розвиток учнів. Педагог проаналізувала зібрані студентами матеріали, а також надала фотографії свої та учнів свого класу, зроблені під час проведення ранкових зустрічей у класі та на подвір'ї школи. Ці фотографії було включено до курсового проекту. Учитель К. Романенко також рецензувала цей курсовий проект.

Під час захисту курсових проектів студенти презентували результати своєї роботи студентам групи та викладачам, що сприяло поглибленню, узагальненню та систематизації знань студентів-виконавців проекту, а також – студентів, які були присутні на цьому захисті.

З вище описаного зрозуміло, що під час проведення практичних занять, виконання завдань для самостійної роботи студентам експериментальної групи було запропоновано такі завдання та форми роботи, які забезпечили реалізацію компетентнісного та діяльнісного підходів у процесі фахової підготовки майбутніх учителів школи першого ступеня.

У контрольній групі на практичних заняттях з курсу “Педагогічні технології в початковій школі” переважали завдання репродуктивного характеру. Так, студенти здебільшого

опрацьовували теоретичний матеріал з цієї проблеми, самостійно виконували завдання з добору прикладів ранкових зустрічей, розроблених учителями-практиками. Під час практичного заняття студенти у формі індивідуальних доповідей повідомляли основні теоретичні положення цього питання. Зачитували дібрані приклади. Очевидно, що до активної діяльності була залучена незначна кількість студентів групи.

Під час проходження педагогічної практики студенти контрольної групи не мали змоги відвідати ранкові зустрічі. Курсові роботи означеної тематики також не виконували.

Модульний контроль проходив у вигляді письмової контрольної роботи й передбачав здебільшого перевірку наявності теоретичних знань щодо значення, сутності, структурних компонентів ранкової зустрічі в початковій школі.

Наприкінці формувального експерименту було проведено дослідження стану сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до проведення ранкових зустрічей у студентів контрольної та експериментальної груп з використанням тих самих методів, що й під час констатувального експерименту.

Аналіз та узагальнення одержаних даних свідчить про досить значне зростання кількості студентів експериментальної групи, які мають високий рівень сформованості досліджуваної готовності на 13,8 % (з 14,2 % до 28 %), і незначне зростання в контрольній групі (на 6,7 % (з 13,3 % до 20 %)). Кількість студентів, які продемонстрували середній рівень сформованості досліджуваної готовності, також зросла: у експериментальній групі – на 30,3 % (з 33,3 % до 52,3 %); у контрольній групі – на 6,7 % (з 33,3 % до 40 %). Кількість студентів, які мають низький рівень сформованості досліджуваної готовності, зменшилась: у експериментальній групі – на 33,3 % (з 52,3 % до 19 %); у контрольній групі – на 13,3 % (з 53,3 % до 40 %).

Якісний аналіз результатів, одержаних наприкінці формувального експерименту, свідчить про зростання кількості студентів експериментальної групи, які усвідомлюють значення ранкових зустрічей для розвитку навичок спілкування, соціальних, академічних навичок молодших школярів, створення у класі спільноти, позитивного настрою, ознайомлення з демократичними цінностями. Також варто відзначити зменшення кількості студентів експериментальної групи, які відчували значні труднощі під час планування й проведення ранкових зустрічей. Серед студентів контрольної групи значна частина студентів так само відчують труднощі в процесі планування й проведення ранкової зустрічі.

Отже, розроблена система підготовки майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей у початковій школі є ефективною. Про це свідчить значне підвищення її рівня за всіма показниками мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів у студентів експериментальних груп.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації та оцінювання роботи учнів у малих групах.

Список використаних джерел

1. Активні форми навчання. Світове кафе. URL: <http://lider.fpsu.org.ua/profspilkova-osvita/157-aktivni-formi-navchannya> (дата звернення: 12.10.2018).
2. Нова українська школа : poradnik dla vchytela / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2017. 206 с.
3. Сідлецький А. Ранкові зустрічі // Початкова школа. 2013. № 10. С.33-36.
4. Скрипець М. В. Ранкові зустрічі як засіб розвитку учнівської особистості : навчання і виховання за програмою "Крок за кроком" // Початкове навчання та виховання: наук.-метод. журн. Харків : Вид. група "Основа", 2007. № 9. С. 2-6.

The essence of the future teacher's readiness for conducting morning meetings as a holistic sustainable personality formation is determined, which allows to plan and conduct morning meetings in primary school. The motivational, cognitive and active components are distinguished in the structure of the studied

readiness. According to the determined indicators, the state of the studied readiness of the third year students of the "Primary Education" specialty of T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Collegium" was revealed. The analysis and generalization of the questionnaire, interviews, observation data, the analysis of the process and products of the students' work of the control and experimental groups indicate that they have a prevailing low level of the studied readiness formation.

The system of training future teachers for conducting morning meetings during the lectures, practical classes, independent work, pedagogical practice, work on the course projects was worked out. Thus, the theme "Morning meetings in a New Ukrainian school. The peculiarities of planning and conducting" was included to the content of the "Pedagogical technologies in primary school" course. During the practical classes, while doing the tasks for independent work the students of the experimental group were offered such tasks and forms of work which provided the implementation of the competence and activity approaches in the process of their professional training. Namely: the theoretical issues ("The importance of morning meetings in primary school", "The structural components of a morning meeting", "The planning and conducting of a morning meeting") were examined using the method of "The World Café"; the fragments of the worked out morning meetings were held with the further discussion of the outline plan and methodology.

A part of the students of the experimental group was making a group course project on pedagogy on the topic "Methodology of conducting morning meetings in primary school", in the process of work on which they analyzed the theoretical foundations of the studied topic, selected the outline plans of morning meetings worked out by teachers-practitioners.

The analysis and generalization of the data received at the end of the molding experiment indicate a significant increase in the number of students in the experimental group with a high and average level of the studied readiness formation (by 13.8% and 30.3% accordingly). The number of students with a low level of the studied readiness formation decreased by 33.3% in the experimental group. In the control group there was a slight improvement in the indicators. This testifies to the effectiveness of the developed system of training future teachers for conducting morning meetings in primary school.

Key words: professional training, competence approach, activity approach, morning meeting, readiness for conducting morning meetings, business game, course project.

УДК 37.015.3 1:7:37.015.31:133.2

DOI: 10.32626/2309-9763.2018-25.-2.185-190

Людмила Московчук
Liudmyla Moskovchuk

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

THE AESTHETIC EDUCATION OF JUNIOR PUPILS AS A FACTOR OF SPIRITUAL PERSONALITY FORMATION

У статті розкрито сутність естетичного виховання молодших школярів; висвітлено різні підходи сучасних науковців до його визначення. Проаналізовано характерні особливості молодшого шкільного віку. Виявлено зв'язок естетичного виховання із розвитком духовності особистості.

Ключові слова: естетичне виховання, молодший шкільний вік, духовність.

Українська школа на шляхах реформування потребує від психолого-педагогічної науки нових підходів до якісного вдосконалення виховання юної особистості, які б забезпечували формування і розвиток, насамперед, духовних здібностей як домінуючих для розвитку ціннісної системи людини. Важлива роль у досягненні цієї мети належить естетичному